

Zsigmond Andrea

Helyi érték

VÁZLATOS KÖRKÉP

A szlovákiai magyar társulatokról kialakult képünket nem írták markánsan felül a fesztiválra hozott előadásai. A *Janikából* és a *Hippolytból* ítéltve (mindkét előadás Korognai Károly rendezése) Kassán továbbra is avított stílusú, bántóan felületes, színházi közhelyekből építkező előadások születnek. Az alkotók hiába is bújnának a „közönségigény kiszolgálása” szlogen mögé – Komáromban is készülnek befogadóbarát előadások, ám ezeken érdemi színházi gondolkodás látszik. Nemrégiben alakult mellettük a dunaszerdahelyi Epopteia Műhely Társulás – a műhely névjegykártyáját a kisvárdaiaknak Gál Tamás színész nyújtotta át, aki majdhogynem egymaga egyszerre nézőbarát, igényes, gondolatilag friss és színházként izgalmas előadásokat hoz létre. Ez tehát nem lehetetlen.

A Komáromi Jókai Színház az *Anyám azt mondta, hogy ne!* című kortárs darabbal (rendező: Lévy Adina) és Gárdonyi Géza népszínházával, *A borral állt elénk*. Az alkotók nem húztak elég bátran Charlotte Keatley szövegéből, és kevés volt előadásukban az önirónia, cserébe viszont négy egyes színésznőt láthattunk jelenetként hol kisgyerek, hol kamasz, hol fiatalasszony vagy idős nő képében. Az önismétlő kortárs darabbal ellentétben *A bor* látszólag poros műfaja üdítően élővé tudott válni a társulat és rendezője, Bezerédi Zoltán kezében. Az előadás helyzetei erősek, a falusi szereplők motivációi, viszonyai tiszták, pontosak. Az ember azt hinné, ez természetes – pedig ritka az a nagyszínpadi előadás, amelyben egy-egy másodperc ennyire jelentéssel, egy-egy pillantás vagy apró gesztus ennyire erős, olyankor is, ha tíz-egynéhány szereplő van a színen. A tér segít a szereplőknek. Győry Gabriella nyers fából a színpad közepére tervezett egy szabálytalan négyszög alakú, enyhén lejtő dobogót, korláttal, jobb hátul ajtókezzel. Ez felszabdálja a teret: a dobogón kívül eső helyszínek is önálló életet élnek. Legtöbbször valahol lent gyülekezik a falu népe, és kórust alkotva énekel, vagy improvizált hangszerén játszik. Kezével poharat vagy szájával palackot szólaltat meg, van, aki gumit suhogtat, máskor füttyülnek. Egy népszínházban meghökkenítő hatása van a szaxofonnak. Kizökkent, akárcsak a háttérben a hatalmas falvédő nővel, férfival és a borra utaló felirattal, valamint a kellékként használt sok-sok borosláda – jelzésértékük tűnik elsődlegesnek –, vagy az, hogy mikor és miért bukkan elő a nép. E szervetlenségért jócskán kárpótol a díszletelemek egysége – nemcsak az ajtókat, az ágyakat is keretük jelöli –, a helyzetek finom elemeltsége, és főként a fiatal és idősebb

színészek egyforma intenzitású, minőségében is kivételesen egyenletes játéka. A néző már az élő tyúkot is vigyan fogadja, annyira megszereti ezt a világot: Baracs Imre és öccse vaskosan valódi, mégis stilizált verekedését vagy párbeszédét a főzészről, a párok édes-kemény bakalódásait, az öreg Pákozdi Mihály és özv. Szunyogné bölcsességgel párosult tehetetlenségét. A nyitott vég is előnyére válik az árnyalatokban gazdag előadásnak: Imre és Juli összeölelkezve az elválásról énekel.

A komáromi előadás legfőbb értéke – amint a ferge-teges beregszászi *Liliomfinak* is (Vidnyászky Attila rendezése) –, hogy az egyre bizonytalanabb lábakon álló színháznak megmutatja: egy helyi értékűnek tartott műfajt meg lehet újítani, és segítségével meg lehet újulni.

A szabadkai *Szomorú vasárnap* (Kovács Frigyes rendezése) hasonló úton jár: annyira pontosak és fájdalmasan szépek benne a színészi alakítások, hogy az már felülírni látszik az alapvetően szórakoztató célú zenés életrajzot. Képzeljük el, mi lenne, ha az összes előadás összes szerepét olyan kaliberű színészek játszanák, mint Pálfi Ervin és Erdélyi Hermína. Vagy a komáromi Ropog József, Fabó Tibor, Varsányi Mari, a beregszászi Rácz József. A szabadkai Béres Márta, akit Urbán András *Urbi et orbijában* és *A Pál utcai fiúk* Nemeček-jeként is láttunk. Nem lenne mitől féltünk a színházat.

Az *Urbi et orbi*, a talán legjelentősebb vajdasági előadás előremenekül, formát bont, formát keres. Sokkal szerényebben, de modern elemekkel próbálkozik a klasszikus darabra épülő szabadkai *Kicsik és polgárok* is (Verebes István rendezése), ám számos erdélyi társulat, a temesvári, a gyergyószentmiklósi – és a marosvásárhelyiek – előadásaihoz hasonlóan itt sem tud egységesé érni a nyelvezet. A sepsiszentgyörgyi *Yvonne, burgundi hercegnőnek* sikerül ez igazán (Bocsárdi László rendezése).

A vajdaságiaknak a közösségi színjátszás az erősségük – ez ezúttal is megmutatkozott, leginkább a Tanyaszínház *A Pál utcai fiúkjában* (László Sándor rendezése). Az újvidéki *Bernarda Alba háza* (rendező: Radoslav Milenković), bár felvillantja, hogy vannak jó színésznők a társulatnál, illetve a *Rocky Horror Show* (rendező: Nagy Viktor) ezzel együtt megmarad a jól megcsinált előadás szintjén: elkelne a markáns rendező a társulatnál.

Az egyetlen kárpátaljai magyar csapat furcsa rokonságban áll a vajdaságiakkal: a beregszásziak ugyancsak közösségi színjátszást művelnek. Oleg Melnyicsuk *Háztűznézőjében* mindegyik szereplő egyforma súlyú,

egyenlő intenzitással játszik, egyként karikírozott. A testes kérőn túl szűk a ruha, a soványon túl bő. Podkoljoszin hordóban fürdőzik – kezdő jelenete túl hosszú –, később gyakorlatilag a hordóban lakik: abban közlekedik, oda bújik, onnan tűnik el, ha megijed. Az előadás végén a hordóról lép át az ablakba, és abból kerül elő

hozzájuk rendelt funkciójuk, ahogy a térnek sincs. A szereplőknek viszont van egy-két jellegzetes gesztusuk, ezekkel bohózszerűen élnek. A főszereplő párosról, barátaikról, a kérőkre különféleképpen reagáló szobalányról mindazonáltal árnyalt rajzot kapunk. Az előadás legnagyobb érdeme talán az a lírai-humoros színházi nyelv, amelyet az orosz iskola magas fokon, a realizmusba beleragadt magyar viszont alig beszél.

Az erdélyi rendezők közül Barabás Olga próbálkozik hasonló nyelvezettel, mostani *George és Lennie*-je azonban nem elég feszes. Messze fölülmúlja ugyanakkor sok társulat előadását – egyes erdélyi csapatoknál mintha megállt volna az idő, vagy visszafelé forogna a kereke. Nagyváradon hiába rendeznek Kárpáti Pétert, ha nem találják a *Nick Carter*hez a színházi nyelvet (Pinczés István rendezése), Szatmárnémetiben hiába rendeznek Szabó Magdát (Bereményi Géza), ha nem is keresik hozzá. Úgy vélhették, *Az ajtó* ezerszer bevált. De már nem válik be. Ahogy Csíkszeredában, így, a *La Mancha lovagja* sem (Parászka Miklós rendezése). Nem lehet megúszni a komoly munkát.

Dömötör Ede felvétele

FENT:
A bor (Komáromi Jókai Színház)

JOBBRA: Háztűznéző
(Beregszászi Illyés Gyula Színház)

kicsinyített mása, egy kisfiú, aki szépen elvezeti a menyasszonyt. Ismét egy nyitott vég.

Az előadásban több fölöslegesnek tűnő elem is akad: az üres színpadon, ahol néhány egyforma ajtón kívül szinte semmi nincs, zsúfolt hatást kelt a kezdő jelenet spanyolfala, fogasa. Fölösleges kelléknek tűnik Agafja Tyihonovna kis kerek akváriuma is – később, hogy mindegyik kérő kis halat hoz neki ajándékba, jobban elfogadjuk, a pajzán utalással együtt. Más szereplők is hordoznak magukkal kelléket: az egyik kérő aktatáskát, a házasságközvetítő nő hosszú szipkás szivart. A cukorkák épülnek be leginkább az előadásba: Arina Pantyelejmonovna mindenkinek ajándékra, desszertre, illetve erotikus tárgyra utaló cukrot dugdos a szájába. Szép az a jelenet, amelyben gyakorlatilag cukorkákkal szabályozza az asztal körüli beszélgetést. Jók az ajtókkal való játékok is. A szereplők bohózatba illő sebességgel és ismétlődéssel járnak ki-be rajtuk, néha a hátukra veszik és arrébb viszik, sorba rendezik, elfordítják, hallgatózásra használják őket. Az ajtóknak nincs szigorúan

Szajkó Tibor felvétele

Van azért Erdélyben is néhány érdekes próbálkozás. Terítéken kortárs nyugati szerzők: Székelyudvarhelyen Dennis Kelly, Marosvásárhelyen Schimmelpennig. Az udvarhelyi társulat rituális színeket mutató idei *Elektrájával* és *Yermájával* szemben (előbbit Sorin Militaru, utóbbit Csurulya Csongor vitte színre) a város másik teátruma, a Nézőpont Színház *Love and Money*-jében a helyi nézőt azonnal megfogja, hogy e-mailezést lát – eszerint a színház nem csupán múltba vesző képek érdektelen megidézője. Pontosabban nem látja az e-mailezést, a jelenet második felében csak hallgatja a levelek szövegét a sötétben. A hátrafele szűkülő falak izgalmas dolgokat rejtnek: kihúzható asztalt, lenyílvá bárpultot,

Love & Money
(székelyudvarhelyi
Nézőpont Színház)

Tóth László felvétele

metőben éjszaka lerombol-
tak egy nagyon drága sírkö-
vet, mert nem bírták el a sze-
retetet, amelyet a halott felé
sugárzott. A szélsőséges hely-
zetek köznapi, enyhén sema-
tikus párbeszédekből nőnek
ki, ezért a néző szinte mind-
egyikben magára ismerhet.

kávéautomatát. De szükség van-e ezekre? A jeleneteket fordított sorrendben látjuk. Az utolsóban mutatkozik be a szerelmes, házasodni készülő Jess, akit majd halálba segít a férje – ezt mi már az első jelenetből tudjuk. Jelenetről jelenetre tárulnak fel az indítékok, ugyanakkor mindegyik önálló etűd, amely a pénz és a másokra figyelés kettős kérdésére fókuszál. Az egyik leggroteszkebb jelenetben egy házaspár, valószínűleg Jess szülei, arról beszél, szembefordulva a közönséggel, hogy a te-

Magára is ismer, hiszen a Székelyföldön is probléma a pénz, illetve a pénz utáni hajszában egyre inkább sekélyesedő érzelmi élet – és a színház ezt eddig nem hozta szóba. Nem lesz tehát túlzottan szentimentális és didaktikus az előadás. Főként az otthoni, bensőséges térben nem. Azért sem, mert a figurák nem rajzfilmszerűen egysíkúak, és mert a színészek, főleg Bartsch Kata, de Viola Gábor és a két szerepben bemutatkozó Tamás Kinga is, árnyalt alakítást nyújtanak.

Tompa Andrea

Képtelen történet

ROLAND SCHIMMELPFENNIG: NŐ A MÚLTBÓL

Roland Schimmelpfennig – e név olvastán most többen lapoznak, pfuj, az a germán darabgyáros! – már járt Marosvásárhelyen, pár éve az ottani a főiskolán vitték színre az előadásnak is bevált *Az arab éjszakát*. Most a *Nő a múltból* című darabja megy a vásárhelyi Nemzeti kistermében, egy érvényes, a helyi érteken túlmutató előadásban.

A kortárs drámától, sőt textusoktól idegenkedő erdélyi teátrumok sorában, úgy tűnik, a kisebb színházak szívesebben játszanak magyar és külföldi kortársat, míg a nagyok (mind térben, mind tekintélyben jelentősek: Kolozsvár és Sepsiszentgyörgy) maradnak a klassziku-

soknál. A kisvárdai fesztiválon több kortárs textus inkább dilettáns szinten szólal meg, ezért aztán semmi üdvözítő nincs benne, még a kortársi mivolt sem. Hogy mennyire avított a repertoár a határon túl is – meg itthon is –, arra végtelen számú példa sorolható. Údító kivételek: a székelyudvarhelyi Nézőpont Színház *Love & Money* című előadása, ami nem halhatatlan remekműből készült, mégis: kortárs, mai érzékenységet megszólaltató produkció; és az általam csak részben elfogadható szabadkai *Urbi et orbi*, ami minden rendezői lilasága ellenére nagyszerű hangütésű (nyitányú) közösségi dráma-kezdemény, és végül a fesztivál saját produkciójaként